

АНОТАЦІЯ

Кондратюк Ю. В. Удосконалення управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – «Економіка». Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ, 2023.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретико-методичних та прикладних проблем удосконалення управління розвитком інтелектуального капіталу будівельних підприємств. Ефективна реалізація адміністрування інтелектуального потенціалу будівельних підприємств важлива для створення унікальних конкурентних переваг як відповідь на виклики, обумовлені глобалізацією, ерою економіки знань, розвитком комунікаційних та інформаційних технологій, повоєнної відбудові України.

В науковій роботі розроблено модель характерних ознак інтелектуального капіталу за важливими для вітчизняних будівельних підприємств класифікаційними детермінантами. Спрямованість дослідження досягнута шляхом розробки алгоритму, впровадження якого дозволяє системно розв'язати проблему розвитку інтелектуального капіталу будівельних підприємств, прогнозування потужності та спрямованості їх впливу, оцінки змін та подальшого аналізу ґрунтовності прийнятих рішень. На прикладі будівельних підприємств визначено показники, що можуть бути використані в процесі моніторингу стану складових інтелектуального капіталу будівельних підприємств. Використання запропонованої класифікації чинників розвитку інтелектуального капіталу та оперативного реагування на їхню дію обумовлено методологією ситуаційного підходу до управління інтелектуальним капіталом з урахуванням галузевої специфіки.

Перший розділ містить дослідження теоретико-методичного забезпечення ефективності управління інтелектуальним капіталом

будівельних підприємств. Визначено, що в умовах інноваційної економіки знань найбільш значущим ресурсом є особистий фактор виробництва. Теоретичний аналіз підходів до визначення поняття «інтелектуальний капітал» дозволив уточнити, що він являє собою нагромаджену будівельними підприємствами у процесі інтелектуальної діяльності сукупність знань, досвіду, навичок, здібностей, компетентностей, креативності, соціальних зв'язків та взаємовідносин, створених або придбаних інтелектуальних та інформаційних продуктів, що мають економічну цінність і використовуються у процесі виробництва, розподілу та обміну будівельної продукції та інших споживчих вартостей з метою отримання прибутку. На основі дослідження було доповнена структурна модель інтелектуального капіталу, що включає людський, соціальний (клієнтський), марочний та організаційний, який, в свою чергу, поділяється на структурний, об'єкти інтелектуальної власності та інформаційний продукт. В умовах військового стану структурний капітал будівельного підприємства важливо доповнити проектною документацією з належним чином побудованими бомбосховищами, кімнатами з технологічно міцними стінами тощо, що створює безпечні умови праці та мотивує працівників, стейхолдерів, клієнтів та партнерів по бізнесу. Інформаційний продукт, як складова інтелектуального капіталу будівельних підприємств, має включати каталог проектних рішень, що підвищує конкурентоспроможність будівельного підприємства, прискорює будівельні роботи, створює додану вартість тощо в контексті забезпечення сталого розвитку.

На відміну від інтелектуального, людський капітал як результат інвестицій та нагромадження у вигляді знань, навичок, здібностей, здоров'я, психологічних якостей людини використовується для отримання корисного результату за допомогою інтелектуальної праці. Найбільш повна оптимізація реорганізації інтелектуального капіталу формується через розробку деталізації методів та інструментів управління ним, що включає

сукупність методів та функцій керування його структурними компонентами інтегральної єдності управління, що використовується при виробництві будівельної продукції, об'єктів інтелектуальної власності, інформаційного, нормативно-правового та нормативно-технічного забезпечення в галузі будівництва з метою отримання доданої вартості в контексті сталого розвитку підприємств.

У другому розділі проведено оцінювання стану управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств за останні роки. Стан розвитку та подальші рекомендації щодо управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств доцільно досліджувати за напрямками, що охоплюють окремі типи будівельних підприємств будівельної галузі з виділенням окремих компонентів інтелектуального капіталу, що визначають вектор підвищення ефективності управління окремими напрямками, значення яких визначається з використанням кваліметричної оцінки. В ході аналізу стану формування та використання інтелектуального капіталу виявлено недостатньо сприятливі умови задля його розвитку та запропоновано низку заходів удосконалення комплексних рішень на державному рівні. Аналіз оцінки капіталу 15-ти будівельних підприємств виявив, що частка активів становить не більше 0,064% у сукупній вартості, а капітальні інвестиції на основі аналізу вкладаються не в реалізацію нематеріальних активів, а в придбання основних засобів. За методикою Світового економічного форуму був проведений порівняльний аналіз індексів глобальної конкурентоспроможності України, інноваційного розвитку України. Через обмежені фінансові ресурси в будівельному комплексі не запроваджуються передові інноваційні технології, не проводяться розробки та не проводяться наукові дослідження, що передбачає обмежені перспективи для відтворення інтелектуального капіталу будівельної галузі. Ефективне управління людським капіталом на сьогоднішній день перебуває на досить низькому рівні та потребує удосконалення. Виділені головні фактори зменшення розвитку людського

капіталу будівельної галузі, до яких відносяться неналежний рівень оплати праці, відсутність чітких систем управління людським капіталом, працевлаштування більшості працівників на малих будівельних підприємствах, що не забезпечує належного обсягу фінансування зростання кваліфікацій. Досліджено, що становище застосування та розвитку інтелектуального потенціалу в Україні характеризується тенденцією руху в зворотному напрямі щодо інтелектуалізації, що є протилежним руху до інноваційних зрушень та інформаційного розвиненого суспільства. Мотиви розвитку інтелектуального капіталу в Україні через недосконалі матеріальні стимули та соціальні гарантії на жаль руйнуються. Виходячи із проведеного дослідження обґрунтовано, що у розвитку інтелектуального капіталу України зменшення кількості негативних тенденцій потребує сприятливого конкурентного середовища, формування надійного механізму, здатного чітко регулювати та оцінювати розвиток інтелектуального капіталу працівників, і в інтересах збільшення конкурентоспроможності робочої сили, вдало поєднувати ринкові та державні механізми.

У третьому розділі обґрунтовано основні положення щодо необхідності удосконалення методів управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств. Здійснено аналіз щодо необхідності публікацій річних звітів про стан інтелектуального капіталу будівельних підприємств. Звіти розробляються для виявлення та висвітлення елементів даного активу будівельних підприємств та для того, щоб зробити їх доступними для управління. Звіти про інтелектуальний капітал за своїм функціональним призначенням запропоновано розглядати як інструмент стратегічного управління, основною метою якого є відображення оцінки та процесу відтворення інтелектуального капіталу, визначаючи роль та місце у системі бізнес-процесів, ресурсів та стратегічних цілей підприємств. Із проведеного аналізу запропоновано доцільність використання специфічних принципів управління інтелектуальним капіталом будівельних

підприємств. Розроблена функціонально-структурна модель удосконалення управління розвитком інтелектуального капіталу будівельних підприємств, яка спрямована на інтеграцію ключових аспектів стратегічного управління знаннями, інновацій та фінансового планування для досягнення максимальної конкурентоспроможності та сталого розвитку будівельної галузі в сучасних умовах. Впровадження рекомендацій у розробленій моделі розглядається на чотирьох рівнях: управлінському, виробничому, фінансовому, прогнозування. Запропоновані основні стратегічні напрями удосконалення управління розвитком інтелектуального капіталу будівельних підприємств в умовах інтенсивних технологічних, економічних та соціокультурних змін сприятимуть впровадженню інновацій, створенню інтелектуальних продуктів та рішень, оновленню та збагаченню знань персоналу, адаптації свої стратегії до змін в сучасних умовах діяльності. Обґрунтовані етапи удосконалення управління розвитком інтелектуального капіталу будівельних підприємств. Визначені завдання впровадження системи управління знаннями персоналу будівельних підприємств.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, управління, будівельне підприємство, інноваційна діяльність, потенціал, людський капітал, соціальний капітал, інтелектуальний продукт, ВІМ технології, об'єкти інтелектуальної власності, нематеріальні активи, конкурентоспроможність, додана вартість.

ABSTRACTS

Kondratiuk Y. V. Improving the management of intellectual capital of construction enterprises.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 - Economics. Kyiv National University of Construction and Architecture. Kyiv, 2023.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of theoretical,

methodological and applied problems of improving the management of intellectual capital development of construction enterprises. The effective implementation of the management of the intellectual potential of construction enterprises is important for the creation of unique competitive advantages as a response to the challenges of globalization, the era of the knowledge economy, the development of communication and information technologies, and the post-war reconstruction of Ukraine.

The research paper develops a model of the characteristics of intellectual capital according to the classification determinants important for domestic construction enterprises. The focus of the study was achieved by developing an algorithm, the implementation of which allows to systematically solve the problem of development of intellectual capital of construction enterprises, to forecast the strength and direction of its impact, to assess changes and further analyze the validity of decisions made. On the example of construction enterprises, indicators are defined, which can be used in the process of monitoring the status of components of intellectual capital of construction enterprises. Application of the proposed classification of factors of intellectual capital development and prompt reaction to their impact is based on the methodology of situational approach to intellectual capital management, taking into account industry specifics.

The first part contains the study of theoretical and methodological support of the efficiency of intellectual capital management of construction enterprises. It is established that in the conditions of the innovative knowledge economy the most important resource is the personal factor of production. The theoretical analysis of approaches to the definition of "intellectual capital" has made it possible to clarify that it is a set of knowledge, experience, skills, abilities, competencies, creativity, social ties and relationships accumulated by construction enterprises in the process of intellectual activity, created or acquired intellectual and information products that have economic value and are used in the process of production, distribution and exchange of construction products and

other consumer values with the purpose of making a profit. Based on the study, the structural model of intellectual capital was supplemented with human, social (customer), brand and organizational capital, which in turn is divided into structural, intellectual property and information product. In the context of martial law, it is important to supplement the structural capital of a construction company with project documentation, with properly constructed bomb shelters, rooms with technologically strong walls, etc., which creates safe working conditions and motivates employees, stakeholders, customers and business partners. The information product, as a component of the intellectual capital of construction companies, should include a catalog of design solutions.

Unlike intellectual capital, human capital, as a result of investment and accumulation in the form of knowledge, skills, abilities, health, and psychological qualities of a person, is used to obtain a useful result through intellectual labor. The most complete optimization of the reorganization of intellectual capital is formed through the development of details of methods and tools for its management, which includes a set of methods and functions for managing its structural components of the integral unity of management used in the production of construction products, intellectual property, information, regulatory and legal, and regulatory and technical support in the construction industry in order to obtain added value in the context of sustainable development of enterprises.

The second section assesses the status of intellectual capital management of construction enterprises in recent years. The state of development and further recommendations for managing the intellectual capital of construction enterprises should be studied in areas covering certain types of construction enterprises in the construction industry with the allocation of individual components of intellectual capital that determine the vector for improving the efficiency of management of certain areas, the value of which is determined using a qualimetric assessment. In the course of analyzing the status of formation and use of intellectual capital, insufficiently favorable conditions for its development are identified and a number of measures to improve integrated solutions at the State

level are proposed. The analysis of the capital valuation of 15 construction enterprises revealed that the share of assets is no more than 0.064% of the total value, and capital investments based on the analysis are invested not in the sale of intangible assets, but in the purchase of fixed assets. A comparative analysis of the indices of Ukraine's global competitiveness and innovative development was conducted using the World Economic Forum methodology. Due to limited financial resources, the construction sector does not introduce advanced innovative technologies, developments or conduct research, which means that the prospects for reproducing the intellectual capital of the construction industry are limited. Effective human capital management is currently at a rather low level and needs to be improved. The main factors reducing the development of human capital in the construction industry are allocated, which include inadequate wages, lack of clear human capital management systems, employment of most workers in small construction enterprises, which does not provide adequate funding for the growth of skills. It is investigated that the situation with the use and development of intellectual potential in Ukraine is characterized by a tendency to move in the opposite direction with regard to intellectualization, which is opposite to the movement towards innovation and an information developed society. Unfortunately, the motives for the development of intellectual capital in Ukraine are destroyed by imperfect material incentives and social guarantees. On the basis of the study it is proved that in the development of intellectual capital in Ukraine, the reduction of the number of negative trends requires a favorable competitive environment, the formation of a reliable mechanism capable of clearly regulating and evaluating the development of intellectual capital of employees, and in the interests of increasing the competitiveness of the workforce, a successful combination of market and state mechanisms.

The third section substantiates the main provisions on the need to improve the methods of managing the intellectual capital of construction enterprises. An analysis is carried out on the need to publish annual reports on the status of

intellectual capital of construction enterprises. The reports are developed to identify and highlight the elements of this asset of construction enterprises and to make them available for management. According to their functional purpose, reports on intellectual capital are proposed to be considered as a strategic management tool, the main purpose of which is to reflect the assessment and reproduction of intellectual capital, determining the role and place in the system of business processes, resources and strategic goals of enterprises. Based on the analysis, the expediency of using specific principles of intellectual capital management of construction enterprises is proposed. A functional and structural model for improving the management of the development of intellectual capital of construction enterprises has been developed, which is aimed at integrating the key aspects of strategic knowledge management, innovation and financial planning to achieve maximum competitiveness and sustainable development of the construction industry in modern conditions.

Implementation of the recommendations in the developed model is considered at four levels: managerial, production, financial, and forecasting. The proposed main strategic directions for improving the management of the development of intellectual capital of construction enterprises in the context of intensive technological, economic and socio-cultural changes will facilitate the introduction of innovations, creation of intellectual products and solutions, updating and enriching the knowledge of staff, adapting their strategies to changes in the current operating environment. The stages of improving the management of intellectual capital development of construction enterprises are substantiated. The tasks of implementing a knowledge management system for the staff of construction enterprises are defined.

Keywords: intellectual capital, management, construction company, innovation activity, potential, human capital, social capital, intellectual product, BIM technologies, intellectual property, intangible assets, competitiveness, added value.